

ukradnutý

Ann-Helén
Laestadius

Švédsko
rok 1900
2021

premedia

premedia

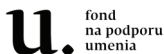
Ann-Helén Laestadius

ukradnutý

Zo švédčiny preložil
Jozef Zelizňák

premedia

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov formou
štipendia Fond na podporu umenia

Ann-Helén Laestadius: Ukradnutý

Prvé vydanie

Copyright © Ann-Helén Laestadius 2021

Published by agreement with Ahlander Agency

Translation © Jozef Zelizňák, 2022

Slovak edition © vydavateľstvo Premedia

ISBN 978-80-8242-077-0

PRVÁ ČASŤ

Dálvi, zima, 2008

Okta

Elsa sa neotočila. Pretiahla si chrbát a snažila sa chytiť správny rytmus. Len očami sledovala, či lyže držia stopu. Uvedomovala si, že v tme nemá čo chodiť von sama, ale túžba bola silnejšia.

Líca jej mrzli vo vetre, kútikom oka si všimla, že čierne kučery, čo jej vytrčajú spod čiapky, sa farbia do striebrosiva. Aj mihalnice menili farbu. Vždy, keď žmurkla, cítila ich vlhký chlad. Akoby sa z nej stával niekto iný.

Skútre namaľovali na jazero bludisko stôp, ktoré viedli domov a kamsi preč. K bratrancom a sesterniciam. K ohrade so sobmi. Vydala sa po tej najširšej stope. Našla správny rytmus a započúvala sa do svišťania lyží v snehu. Mala deväť rokov. Bola už veľké dievča. Dostala vlastné lyže, prvé, čo nezdedila po Mattiasovi.

Ruky, ktoré jej len nedávno zmocneli, ju pohánali vpred dlhým sklzom. Vedela, že dom za jej chrbtom sa čoskoro zmení na malú bodku a jazero sa rozplynie v lese, no nebála sa. Nikdy sa nebála, lebo vždy vedela, kde je, a vždy trafila domov. Najmä, keď bola na jazere. Veď je už veľké dievča.

Začiatkom januára sa k nim vrátilo slnko, no len čo vyšlo nad obzor, opäť zapadlo a zanechalo za sebou ružovú žiaru. Dnes mraky zahnali svetlo rýchlejšie, než čakala, no ešte chvíľu nebude úplná tma. Stihne to. Sneh tlačil konáre ihličnanov k zemi. Akoby sa jej všetky klaňali a vítali ju doma. Akoby ju spoznávali napriek striebrosivým zmrznutým vlasom a novým lyžiam.

Započula soby a silnejšie sa odrazila, hoci jej už unavené stehná meraveli. Dýchala čoraz rýchlejšie, škriabalo ju v hrdle.

Vedela, že si nesmie oblízať suché pery, sčerveneli by jej a popraskali. Nemala rada chuť krvi.

Počítala s tým, že pri soboch ešte nikto nebude. Mama, tato aj Mattias zostali doma. Ešte neprišiel čas nakrmiť soby. Elsa všetkých prekvapí. Zametie pelety, uprace vrecia a možno im pôjde aj nasypať trochu žrádla. Bude ich krmiť lišajníkom priamo z dlane, nebude sa báť, keď pribehnú. Zahučanie štartujúceho motora skútra ju prinútilo zastať. Premklo ju hrozné sklamanie. Predbehli ju. Motor skútra vrčal teraz naprázdno. Takmer nehlučne sa odrazila paličkami. Zachytila sa kmeňa ihličnanu a opatrne sa rozhliadala.

Bol to on.

Nikdy nevyšlova jeho meno.

Z úst, spomedzi zaťatých pier mu trčali mäkké chlpy. V ruke držal zakrvavený nôž. Elsa zovrela paličky tak silno, až ju rozboleli studené prsty v rukaviciach.

Vytiahol si z úst kúsok ucha a vopchal si ho do vrecka špinavých žltých nohavíc, aké nosia cestári. Reflexné pásy mu zažiarili vo svetle skútra. Mŕtvy sob ležal v ohrade, za plotom. Sklonil sa k nemu, aby ho vzal so sebou? Jej soba. Je to naozaj jej sob? Áno. Spoznala biely fliačik na čele, Nástegallu. Zradili ju hlasivky, vykrikla, začul ju. Nebojácne sa rozhliadal, kým ju nenašiel. Azda ju so striebrosivými vlasmi nespozná?

Zanadával a vykročil k nej. Jazykom si tlačil žuvací tabak pod hornú peru.

Potom sa uškrnul, kývol jej, prešiel si ukazovákompopred tenké pery a potom cez krk. Zabije ju. Toto gesto znamená, že ju zabije, pochopila to.

Vrátil sa ku skútru. Z vrecka nohavíc vylovil čierne rukavice a prehodil nohu cez sedadlo. Nevšimol si, že s rukavicami vytiahol aj čosi mäkké a chlpaté, čo preletelo vzduchom a pristálo v snehu. Označkové ucho, potvrdenie o príslušnosti k ich čriede.

Pridal plyn, zostal po ňom len smrad výfukových plynov a ešte čosi.

Elsa sa pohla na neistých nohách, stiahla si rukavice a vzala ucho do dlane. Oprášila z neho sneh, na pokožke sa jej zjavila

krv. Nebolo to celé ucho. Odrezal len jeho označkový kraj. Zagánila k mŕtvemu zvieraťu pri plote. Bránila sa tomu, aby podišla bližšie a definitívne si potvrdila, že to je jej sob. Ale nemala na výber.

Naozaj to bola Nástegallu. Elsa ju spoznala aj bez ucha. Bledý fliačik medzi očami a nezvyčajne dlhé nohy. Kvapky krvi sa jej vpíjali do mäkkej kožušiny. Jej sob, bez značky, ktorá dokazovala, kam patrí. Nemohla plakať ani kričať. Ale v hlave jej hrozivo zašumelo. Celým telom cítila, že ho jedného dňa zabije.

2

Guokte

Nad hlavou počula šepot rodičov. Uložili ju do saní skútra, zabalili do deky. Lyže zakryli sobou kožušinou. Nikto ani slovom nespomenul, že prešla na lyžiach celú cestu až k sobom. Elsa zažmurkala a snehové vločky na tvári sa jej rýchlo roztopili. Strieborný mráz z vlasov sa vytratil, opäť to bola ona.

Enná a *isa* ju našli sedieť pri jej sobovi. Pýtali sa jej, čo sa stalo, no ona len mlčala. V dlani stískala malý kúsok ucha. Krv už stuhla, no kožušinka zostala mäkká. Neukázala im ho, ani keď vzrušene diskutovali o tom, ako ten sviniar odrezal uši, celé jedno ucho a polovicu druhého. Niekedy človek potreboval značku na uchu, aby dokázal, že je majiteľom soba, ktorého prešlo auto či zabil dravec. Ale toto ucho nikto nedostane. Jej Nástegallu bola mŕtva.

Mama si prisadla k Else a privinula si ju k sebe. Plakala. Elsa vedela, že plače. *Enná* plakala často. Elsa bojovala, chcela počkať, kým prídu domov a konečne sa zatvorí vo svojej izbe, kde ju nikto nebude počuť. Otec s Mattiasom opatrne nakladali jej soba na sane. Už dávno sa zotmelo a Elsa ich dobre nevidela. Len počula mrmlanie. „Musela ich pristihnúť pri čine, inak by si ho vzali so sebou,“ šepkal Mattias.

„Mýliš sa. Chceli ho len zabiť, aby sme ho našli mŕtveho.“

Otec osvietil baterkou stopu skútra. Elsa by im vedela ukázať, ktorým smerom išiel a ktorá je jeho stopa, no nevládala ani zdvihnúť ruku. Akoby jej ju k zemi tlačilo ucho ukryté v dlani. Pamätala si jeho hrozbu a pochopila, že to myslí vážne.

Kužeľ svetla sa kížal po snehových závejoch, prikrčených stromoch a stopách v snehu. Otec sa sklonil a urobil zopár fotografií s mobilom. Fotografoval už pred tým, ako premiestnili soba. Isto už volali aj políciu, aj tak dobre vedeli, že dnes večer nikto nepríde.

„Musíme ísť, Nils Johan. Dievča zmrzne,“ vyzvala ho mama.

Elsa necítila chlad, ale triasla sa na celom tele. Mama ju pevnejšie zovrela a šúchala ju istou rukou. Nepomohlo to.

Otec pridal plyn tak prudko, až ich náhle trhnutie hodilo v sánkach dozadu. Mattias ich predbehol na svojom skútri. Letel zvíreným snehom, motor burácal v lese. Elsa pochopila, že sa hnevá. Vždy jeho hnev spoznala podľa zvuku skútra. Čoskoro sa zadné reflektory pred nimi zmenili na dve mladé bodky kdesi nad jazerom.

Siahla rukou pod sobiu kožušinu a našla lyže. Ohmatala ich hladký povrch. Už nikdy nepôjde na lyžiach k ohrade.

3

Golbma

Mattias sa celý večer odhodlával vstúpiť do jej izby. Napokon nabral odvahu. Len čo prekročil prah, stretli sa im pohľady. Jej veľký brat. *Stuoraviellja*. O sedem rokov starší, už nie dieťa, ale ani celkom dospelý. Čosi medzi, *gasku*, ako hovorievala *áhkku*. Stará mama mala označenie pre všetko, ale len v saamčine. Vo švédčine si podľa vlastných tvrdení vystačila aj s pár slovami. Ale niekedy nevedela niečo vyjadriť po saamsky a vtedy siahla aj po švédskom slovíčku.

Dospelí tvrdili, že Mattias sa podobá na mamu. Bol rovnako vysoký, hovorili o ňom, že je veľký, no Elsa mu v tvári

naďalej videla malého chlapca. Mama a Mattias mali rovnako tmavé vlasy a rovnaké oči. Len z Mattiasových čítala väčšiu ostražitosť.

Teraz sa hrabal v šatníku v kúte Elsinej izby, no neprezradil jej, čo hľadá.

„Videla si ho?“ spýtal sa a ani sa na ňu nepozrel. „Bol to Robert Isaksson?“

Ležala pod dekou, v dlani zvierala ucho. Nemohla ho prí veľmi stískať, lebo spotené nepôsobilo tak živo a mäkko. Ale bála sa ho pustiť.

„Musíš komunikovať. Inak uveria, že si sa zbláznila, a odvezú ťa do nemocnice.“

Mattias prešľapoval v izbe ako nepokojný sob. Pod dekou jej bolo priteplo, lebo *áhkku*, ktorá všetky problémy riešila teplotom, zakúrila v izbe. Fyzickú blízkosť nevyhľadávala, ťažko sa jej dvíhali ruky pri objatí. Bolo nepríjemné objímať človeka, ktorý neopätuje objatie. No keď jej Elsa pomohla dvihnúť ruky, nechala si ich položené na jej pleciach. A niekedy sa prstami nespelo dotýkala Elsinho chrbta.

Ešte vždy nikto nespomenul, že to zabili Elsinho soba, ktorého si aj sama označila. S malým nožíkom, čo vždy nosila zastrčený za opaskom. Prstami prechádzala po reznej rane nauchu. Mohla si sama nakresliť značku, vyrezať ju, potom ju obdivovať. Patrila jej, im, rodine. Prešla prstom po hladkom reze a spomenula si, aké to bolo ťažké. Veľký zaoblený rez bol jednoduchší, tak ako rez, čo rozťal špičku ucha asi centimeter.

Najradšej by Mattiasovi všetko povedala, ale bála sa, že by urobil nejakú hlúposť. Prchký bol, ešte keď chodil do školy. Hoci sa v sporoch len bránil, všetci na to kašľali, aj tak vina skončila na ňom. Podľa *áhkku* bol Mattias ako *áddjá* v jeho veku. Aj dedko sa bájaval na školskom dvore. Ale Mattias by nezdolal dospelého chlapa. A už vôbec nie *jeho*, vysokého chlapa, najvyššieho zo všetkých, so širokými plecami a veľkými dlanami.

Mattias si končekmi prstov prehrabol vlasy.

„Stačí mi, keď prikývneš, *unna oabba*. Kývni hlavou, nech viem, že to bol on.“

Elsa musela zaťat zuby, aby neprikývla. Pre istotu aj zažmúrila oči. Ale Mattiasa tým len nahnevala, počula, ako zúrivo vyprskol, radšej oči rýchlo otvorila.

Zmocnil sa jej pocit, že zabudla hovoriť. Akoby nevedela formulovať slová. Zľakla sa, v škole predsa bude musieť rozprávať. Odkiaľšala si, skúsila povedať pár slov, Mattias ihneď spozornel. Prevrtal ju pohľadom.

Nechcela ho sklamať, no nechcela, aby zomrel.

„Prečo si tam išla sama?“ spýtal sa napokon.

Vtedy sťažka prehltna. A prinútila sa myslieť na niečo celkom iné.

4

Njeallje

Večer otec pootvoril dvere jej izby. Elsa zažmúrila oči, pokojne odľukovala. Vedela, že je to on, spoznala jeho kroky. Teraz opäť privrel dvere, hoci sa snažil, aj tak zavrzgali.

Keď už všetky zvuky stíchli, posadila sa v posteli. Dovolila očiam, aby si privykli na tmu. Nočná košeľa sa jej lepila na chrbát, vyzliekla si ju. Nečujne vykĺzla z postele. Po špičkách prešla k oknu obrátenému k vode. Medzi domami akoby rozhodnými okolo jazera fúkal silný vietor. Pouličná lampa v strede dediny sa chvela. Svetlo sa mihotalo. Vedenie okresu sa rozhodlo, že pri ceste pred ich domom sa už nebude svietiť. Elsa iné vysvetlenie ako úsporné opatrenia nepoznala. A tak sa už svietilo len v zastavanejších častiach dediny. U nich, na kraji jazera, lampy zhasli. Otec namontoval na dom vlastnú lampu, čo sa zažala vždy, keď niekto vošiel do dvora. Elsa sa občas vykradla pred dom, ak sa v izbe začala báť tmy. Reflektor vtedy ožiaril celý dvor a nikto by sa už pred ním neukryl.

Dom nebol veľký, s Mattiasom však mali každý svoju izbu, mama s otcom spálňu, hoci otec zväčša spával v obývačke na matraci, ktorý si vždy ráno zložil. Elsa ho počula chrápať. A keď

sa niekedy v noci zobudila a nepočula chrápanie, preľakla sa a musela ho ísť skontrolovať. Zväčša ho našla stáť pri sporáku so šálkou kávy i napriek tomu, že bola hlboká noc. Tvár bez farby, strnisko mu začínalo šedivieť, celý akoby sivel.

Áhkkuaáddjá bývali v susedstve. Keď pritisla nos na sklo, videla obrysy ich domu. Tiež bol malý a *áhkku* jej prezradila, že im ho štát postavil niekedy v päťdesiatych rokoch, keď žiadal od chovateľov sobov, aby sa usadili.

Elsa nevedela, čo to znamená usadiť sa, a *áhkku* to slovo vyslovovala s odporom. Hoci dospeli nechceli, aby Elsa počúvala takéto veci, občas sa k nej tie témy doniesli.

Áddjá premaľoval dom na ostrožlto. Chcel ho rozšíriť, no páni v meste, ktorí o dome rozhodovali, mu to nedovolili. A tak postavil prenikavo žltý domček hneď vedľa a často prespával tam. Keď sa Elsa zamyslela, málo dospelých párov okolo nej spávalo v jednej posteli. Na druhej strane, otcovia často opúšťali rodinu na dlhý čas so svojimi sobmi.

Medzi domami mali drevený prístrešok, kde údili mäso. Následne kusy mäsa vyvešali v dlhých radoch na oceľových drôtoch na strechu, aby sa sušili vo vetre. Pri spomienke na *goike biergu* sa Else hneď zbehli sliny. Na dvore im stáli štvorkolky, prives, dve autá, dva skútre a pod plachtou pri sklade ešte jeden starý skúter súci na predaj.

Najbližší sused sa sťažoval, že to na ich dvore vyzerá hrozne. Elsa počula, ako ho nazývajú laponský bordel. Susedia si dávali záležať na pedantne pokosených trávnikoch a kvetoch vysadených v radoch. Mali radi ticho, a tak ich Gabov brechot len väčšmi hneval. Ale veď môže pes nebrechať? Elsa by teraz chcela mať Gaba v izbe, aby si mohla zaboriť nos do jeho kožucha. Prečo si nevzala Gaba k ohrade? Mohla ho naňho poštvať.

Gabo bol zmeskou rôznych rás, no najviac zo všetkého bol *lapinporokoira*, najlepší pes, akého mali, dokázal zavetriť nebezpečenstvo na niekoľko kilometrov.

Elsa sa oprela čelom o sklo, vietor sa opieral do múrov domu. Možno ich tiež chcel dakam odniesť. Odfúknuť ich kamsi ďaleko preč.

Z kuchyne začula zvuky, zakradla sa k dverám a priložila ucho na biely rám.

„Dnes v noci sa musíme striedať v ohrade,“ vysvetľoval otec prísny hlasom. Často takto rozprával do telefónu.

„Vietor zafúka aj tú poslednú stopu a polícia zrazu nemá čas.“ Na chvíľu sa odmlčal. „Viem, že je nedeľa, ale odkedy policajti nepracujú v nedeľu?“

Zavládlo ticho, potom stíšil hlas. Počula len útržky jeho viet. „Bol Elsin... našla... ucho zmizlo... v šoku.“

Líca jej zahoreli. Prvýkrát niekto spomenul, že to bol jej sob. Akoby dúfali, že ona nepochopí, o ktorého soba išlo. Samozrejme, že pochopila. Má predsa deväť rokov. Predsa spozná svojho soba.

Otec vyslovil jeho meno, Robert Isaksson. Striaslo ju na celom tele.

„Nie, Elsa ho nevidela.“

Vliezla pod paplón a zaborila tvár do tvrdej plachty, ktorá bola nová a nepohodlne sa na nej spalo. Neklamala. Mlčať neznamená klamať. Mlčať je len mlčať.

5

Vihhta

Kuchyňa voňala kávou a zmoknutým psím kožuchom. Ale Gabo už behal vonku. Elsa potlačila zívnutie, keď si sadla za kuchynský stôl, kde ju otec s Mattiasom už čakali. Mama ako zvyčajne ráno neobsedela. A pokoj nenachádzala ani pri večeri. Ale aj tak sa nevyrovnala *áhku*, ktorá vždy stála pri sporáku, aby vypražila ešte jednu várku *suovas* alebo skontrolovala zemiaky vidličkou.

„Pridám sa hneď,“ odpovedala mama vždy, keď ju Elsa poprosila, aby si sadla.

Ale nepridala sa, a keď konečne zasadla za stôl, ostatní mali už dojedené.

Teraz sa prehrabávala v mrazničke a hľadala chlieb, čo upiekla minulý týždeň. Na sporáku znepokojivo hvízdal kávovar. Otec

sa prudko postavil, až mu takmer sklúzol syr z krajca chleba, ktorý mu trčal z úst, a odsunul kávovar nabok. Mama sa naňho nahnevane pozrela. To bola celá ona. To ráno lietalo ponad stoly množstvo pohľadov. Otec zavrtil hlavou, zrejme nechápal, kde urobil chybu. Muži si to uvedomia len zriedka. To *áhkku* často opakovala Else. *Áhkku* bola v nevraživých pohľadoch ešte lepšia. Všetko vedela trochu lepšie než mama. S tým sa nedalo nič robiť.

„Pôjdeš so mnou na políciu,” rozhodne vyhlásil otec. Elsa sa zarazila. S pohárom mlieka pri perách sa naňho pozrela. Oholil sa. Pod očami mal čierne kruhy a bielka červené, ale bradu hladkú a priam ligotavú.

„Prečo?”

„Vysvetlíš im, ako si našla toho soba.”

Zagánila naňho.

„Tvojho soba,” upresnil. „Chcem len, aby si uvedomili, čo si zažila. Možno si dokonca niekoho zbadala. Nezbadala?”

Vtedy sa mu minuli slová. Nevedel sa jej pozrieť do očí.

„V tomto prípade zabíjali len, aby provokovali. A polícia nepochopí rozdiel. Budú si myslieť, že nám ide o peniaze! Ak vôbec uveria, že to bol náš sob.” Mattiasovi sa zachvel hlas. Teraz sa nesmie rozplakať. Hnevá sa a Elsa sa ani len neodváža naňho pozrieť.

„Prestaň!” zahriakol ho otec. „Teraz nie.” Kývol k Else.

„Ale veď je to pravda!” Mattias sa hojdal na drevenej stoličke s pohárom džúsu. Mama odložila maslo, syr zabalila do plastového vrečka a nožík položila do umývadla. Odniesla aj mlieko a džús, narýchlo zhrnula omrvinky a vytiahla kávové šálky pre seba a otca.

Elsa pila mlieko čo najpomalšie, premýšľala, či sa smie klamať polícii. Posadia za to človeka aj do väzenia alebo sa to pokladá len za drobný priestupok? Podľa Mattiasa policajti neustále klamú im, tak prečo by im to nevrátila? Spomenula si na ucho, ktoré ešte vždy ukrývala v šatách pod posteľou. Pred spaním ho vždy na chvíľu zvierala v dlani, ale netrúfla si s ním spať, lebo vždy ju budievala mama.

Nástenné hodiny nahlas odbili celú. Mama si konečne sadla.

„Podľa mňa bude lepšie, ak povieme, že zviera našiel Mattias. Ona je ešte primalá.”

Nohy Mattiasovej stoličky buchli o dlážku, prudko postavil pohár na stôl.

„Jasné! Idem do toho!”

Elsa sa túžobne zadívala na veľkú cestu. Keby tam teraz tak stála, keby tak teraz s Annou-Stinou čakali na autobus. A nepotrebovala by myslieť na policajtov ani na to, že stratila svoju lásku.

Mama si počúvala spánky a Elsa sa zahľadela na sivé vlasy, čo jej vyrastali medzi tmavými. Tvorili strieborné pramene. Aj mama sa možno mení, ako sa mení Elsa v lese. Lebo ju už nespoznáva. Často plakala a ešte častejšie nadávala, najmä na Mattiasa, ktorý pred ňou unikal.

Mamu nazvali *rivgu*, alebo Marika z mesta. Tak zlé jazyky volali ženy, ktoré nepatrili k Saamom. Elsa neverila na to s *rivgu*, veď mama hovorí po saamsky, šije kroje, sama si oblieka kroj a chová soby. Ale mama jej vysvetlila, že sa to všetko musela naučiť, keď sa otec rozhodol, že chce, aby bola jeho.

„A vieš, že keď sa otec pre niečo rozhodne, nikto mu to nevyhovorí.” Vždy sa pri tom smiala.

Už veľa času uplynulo od dní, keď ukazovali Else, čo je to láska. Teraz bolo doma najmä dusno.

Možno to ani nemysleli s tou *rivgu* zle, bolo treba pozorne počúvať ich tón. Možno tým chceli len povedať, že nemá saamske korene. Lebo je dôležité vedieť, kto je s kým rodina. Keď sa mama vydala za otca a narodil sa im Mattias, čoraz zriedkavejšie o nej hovorili ako o *rivgu*. Mohla začať nosiť aj kroj. To jej rozpovedala *áhku*. Elsa nemala rada slovo *rivgu*. A mama povedala, že ľudia netušia, o čom hovoria.

„Ja som už namojveru Saamka,” zašepkala raz večer do Elsinho ucha v čase, keď jej ešte čítavala rozprávky.

Elsa, ktorá o tom nikdy nepochybovala, potichu prijala informáciu. A mama sa naraz zatvárila zdesene. Akoby prezradila nejaké tajomstvo.

„Si príliš malá,” zamrmlala.

„My sme rovnaké,” odvetila rozhodne.

Mattias tvrdil, že človek si nemôže pamätať udalosti z čias, keď nemal ešte ani šesť rokov, ale Elsa si pamätala. To s *rivgu*

zachytila aj v meste, keď niekto medzi rečou spomenul mamu. Keď prišla domov a spýtala sa na to mamy, tá sa len smiala, že ženy sú hrozné klebetnice. Nebol to však naozajstný smiech, lebo Elsa vedela, ako znie smiech, ktorý vychádza z brucha.

Približne v tom čase pochopila, že *áhkku* a *áddjá* majú aj skutočné mená a rovnako aj stará mama a starý otec z matkinej strany.

Elsa vždy vedela najlepšie po saamsky, lepšie než po švédsky, a tak sa jej jazyk najlepšie uvoľnil v susednom dome, keď u otcových rodičov vedela presne vyjadriť všetko, čo chce.

U maminých rodičov v meste to bolo zložitejšie. V škole si zvykla na švédčinu. Hoci to bola saamska škola, vždy mala spolužiakov, ktorí radšej hovorili po švédsky.

Otec si nahlas odkašľal a už sa nemohla ďalej utiekať k spomienkam.

„Elsa pôjde so mnou. Ak teraz začneme klamať a prevalí sa to, už nám nikdy neuveria a nikdy sa nedočkáme spravodlivosti.”

Nečakal na maminu reakciu, prudko vstal, aby opláchol šálku od kávy.

Mattias pokrčil plecami a vzdychol si. Mama uprene hľadela na otcov chrbát a Elsa cítila, že raňajky sa jej opäť tlačia do hrdla. Snažila sa ich zo všetkých síl prehltnúť.

Otec vykročil do spálne a mama napokon vstala tiež a vyšla z kuchyne.

„Elsa! V izbe ti hrozne smrdí. Zabudla si v taške nejaké nedojedené ovocie alebo vlhký uterák, alebo čo to je?” Vo dverách sa zjavila mamina zamračená tvár.

Ucho! Musí smrdieť to ucho. Ona nič necítila.

„Áno. Asi som na niečo zabudla. Pôjdem to pohľadať,” zamrmľala.

Mama pokračovala do spálne a Elsa sa rozbehla do svojej izby. Naozaj možno trochu smrdí. Musí odnieť ucho z izby, len čo sa vráti zo školy. Aby poriadne vyschlo. Rýchlo vybrala zo svojej malej zelenej škatuľky náhrdelník a vložila doň ucho. Potom ju odložila do knižnice a zakryla dvoma knihami. Azda v nej udusí ten najhorší smrad.

Vrátila sa do kuchyne. Z rodičovskej spálne počula podráždené mrmlanie.

Naklonila sa cez kuchynský stôl, aby videla na zastávku autobusu. Stĺp takmer celý zasnežilo. Pluh tadiaľto prechádzal ráno a vytlačil sneh do závejov.

Anna-Stina stála na zastávke sama. Z dediny chodili do saamskej školy len ony dve, Anna-Stina a Elsa. Zvyšok detí navštevoval švédsku dedinskú školu, ktorá ležala hneď vedľa. Anna-Stina bola od Elsy o dva roky staršia a chodila do štvrtej triedy, ale aj tak si rozumeli. Nemali napokon na výber.

Elsa sa rozhodla, vybehla do predizby a rýchlo si obliekla bundu, strčila nohy do ešte priveľkých čižiem, ani si ich nezaťahovala, dvakrát si obmotala šál okolo krku, stiahla si červenú čiapku do čela, vzala rukavice a aktovku a vybehla z dverí. Sneh na schodoch jej praskal pod topánkami. Posledný schod preskočila. Z lesa sa už ozýval motor blížiaceho sa autobusu. Rána tu bývali také tiché, že autobus počuli na niekoľko kilometrov. Mráz jej hrýzol líca, plúca jej chlad stiahol. Teplota určite klesla aj k mínus dvadsať.

Bežala k ceste a Anna-Stina jej veselo zamávala.

6

Guhitta

Mattias naštartoval skúter a vytiahol si šál na nos. Čiapku si stiahol hlboko do čela a cez uši. Bolo mu vidieť len oči a tie mu zaliali slzy skôr, než si ich stihol zakryť ochrannými okuliarmi. Bunda mu šušťala v mraze. Každý jeho pohyb bol akýsi meravejší a napriek šatám mal studené telo. Nie zmrznuté, len studené.

„Prilbu!” zakričala mama, keď už bol pripravený vyraziť.

„E-e!” odvrkol a pridol plyn.

Hukot motora a všetka tá vibrujúca sila pod ním – presne to potreboval. Kľučkoval pomedzi brezy, uhýnal sa a nakláňal v zákrutách, aby nezapadol.

Na rieke mohol ešte zrýchliť. Keby zostal doma čo len o sekundu dlhšie, niečo by rozbil. Mal ich už tak hrozne po krk. Odporní zbabelci! Všetci predsa vedia, kto kradne a zabíja ich soby, a ani tak nič neurobia.

Nasmeroval skúter na bubon, nech si zalieta. Dvesto kilogramov stroja sa odlepilo od zeme. Ešte nikdy neletel tak ďaleko. Po pristátí zvířil sneh a musel napnúť každý sval, aby udržal skúter pod kontrolou. Najdlhší skok a nikto ho nevidel.

„Uaaa!”

Jeho rev sa ozýval v okolitých lesoch. Pridal, viedla ho dlhá dráha vyjazdených stôp. Rieka sa hadila pomedzi dediny, spájala ich. V lete zvykol jazdiť na skútri po rieke. Ani vtedy sa nebál, vedel, čo robí. Vedel, koľko plynu potrebuje, aby zostal nad hladinou. Zvládol čokoľvek. Na skútri jazdil od piatich rokov a čím bol starší, tým častejšie vyrážal na výlety sám. Mama sa občas hnevala, ale otec ho chápal, sám nebol iný. Upokojoval ju, že Mattias sa potrebuje naučiť jazdiť. Ona mu oponovala, že je to nezákonné. A neprestala, ani keď dovŕšil pätnásť a už to zákonné bolo. Vždy sa tvárila tak škaredo, keď odchádzal.

Blížil sa do dediny, spomalil. Z komínov sa dymilo, občas zaštekal nejaký pes, ale inak vládlo všade hrobové ticho ako vždy, keď dedinu zasypal sneh.

Nemal plán, chcel len ísť k domu a zistiť, kam ten sviniar nosí zabité soby. Ale vždy jestvovalo riziko, že sa neovládne. Nebil sa bez príčiny, ale niekedy príčinu mal. Aj teraz cítil v bruchu zvláštne šteklenie. Mal by niekoho zavolať, nech tam nejde sám. Všetci vedeli, že Robert Isaksson je psychopat. A chľastá toľko, čo jeho otec. Ale sú dvaja, on prichádza sám. Zaváhal. A to ho ešte väčšmi nahnevalo.

Skúter priadol na voľnobehu. Mattias si stiahol z tváre šál, naklonil sa nabok a vyfúkol sopeľ.

Čo mu pomôže, keď uvidí ich dom? Polícia sa na nich vyserie rovnako ako vždy.

„Doriti!”

Zvrtol riadidlá prudko doprava. Vracal sa domov. Sledoval, ako ručička tachometra vystrelila nahor.

Čieža

Kyslý pach mokrých nohavíc a prepotených flisiek zavesených na háčikoch pred triedou. Cez okno sa ozývali hlasy, smiech a krik zo školského dvora. V saamčine a švédčine. Elsa sa pomaly obliekala. Natiahla si cez hlavu pletený sivý pulóver, zelektrizované vlasy jej poletovali okolo tváre ako svätožiara. Ofina sa jej pripila na čelo.

Zbadala ho vonku. Markusa, ktorý bol *jeho* príbuzný. Pondelky boli najhoršie, lebo vtedy mali naraz prestávku. Možno vedel, čo videla. Krv na nožíku a ucho medzi zubami. Čo sa robí s ľuďmi, ktorí videli priveľa? Čítala, čo niekto napísal na tatov facebook. Mŕtvy Laponec je dobrý Laponec. Odvtedy už nikdy nechodila na jeho stránku. Hoci by si tak rada pozrela jeho pekné fotografie sobov.

V tretej zásuvke v kuchyni pri umývačke ležia papiere od polície, to jej prezradil Mattias. V tých zásuvkách skladovali všetko, čo človek môže potrebovať v rôznych typoch núdze. Leukoplasty, lepiacu pásku, nožnice, lieky proti bolesti, lupu, návnady na ryby, obvazy a otvárače na fľaše. S červenožltými návnadami treba byť opatrný, aby sa človek nezachytil na háčik. Elsa raz videla, ako otec ošetruje mamu, keď sa jej pri rybačke zachytil háčik v palci. Musel odcvaknúť háčik kliešťami a následne vytiahnuť rovnú časť, čo sa zachytila v prste.

Elsa ešte nevidela tie papiere od polície, ale teraz si povedala, že by si ich možno mala pozrieť. Raz ich navštívil policajt aj doma a značil si čosi do zápisníka. Rozprávali sa o zakáľačke a jej sa to zdalo zvláštne, veď ani nebolo zabíjačkové obdobie. Vtedy prvý raz počula meno, ktoré sa odvtedy malo často opakovať. Bol nebezpečný, ale nedozvedela sa ako. Teraz to už vedela. Robert Isaksson zo susednej dediny vraždil soby.

Pýtala sa mamy s tatom, čo robil policajt u nich kuchyni, trochu silene sa zasmiali, že o nič nešlo, *unna oabba*. *Unna oabba*, drobček náš. Keď je človek najmladší v rodine, nemusí vedieť

všetko. Také jednoduché. Málokedy ju oslovovali Elsa, ani rodičia, ani Mattias. Bola ich *unna oabba*.

Markus zdvihol zrak do okna a Elsa sa rýchlo stiahla. Srdce sa jej prudko rozbúchalo. On ju hľadá! Keby tak Mattias ešte chodil do školy. Ten by ju ochránil. Vedela, že Mattias a Markus sa minulý rok pobili. Markus si priviedol kopu kamarátov, ktorí Mattiasa skopali. Celý týždeň chodil s opuchnutou perou. Otec podal trestné oznámenie, zavolať aj do školy, ale tam reagovali s úsmevom, že veď predsa vie, akí sú chlapi.

Rozochvenými prstami si zaviazala šnúrky. Minúty bežali, čoskoro sa prestávka skončí. Možno vôbec nemusí ísť von.

Markus už vyliezol na závej za oknom, a keď dýchal na sklo, na chvíľu sa zahmlilo, no takmer okamžite sa za ním opäť objavil. Mal temný pohľad. Bradu mu ešte hyzdilo množstvo pupákov. Nijako jej nehrozil, len na ňu uprene hľadel, kým nesklopila zrak k topánkam.

Snehová guľa trafila do skla takou silou, že ozvena zahučala v chodbe a Elsa sa strhla. Markus sa so smiechom zvrtol a zmizol. Elsa sa rýchlo vyzula, položila nohy na lavicu pod oknom a schúlila sa. Rukami si objala lýtka tak mocne, až sa nevedela nadýchnuť. Priložila si čelo k tvrdým kolenám.

„Čo robíš?“ Anna-Stina stála na konci chodby.

„Bolí ma brucho.“

„Mám zavolať učiteľku?“

Elsa zavrtela hlavou.

„Stalo sa niečo?“

Elsa si predstavila svojho soba. Už ľutovala, že si nevzala ucho do školy. Potrebovala by cítiť v dlani tie jemné chlípky. A vtedy prišiel plač. Po lícach jej stekali slzy, tiekol jej sopeľ, bolelo ju hlboko v hrdle, telo sa chvelo v kĺboch. Anna-Stina k nej váhavo vykročila.

Elsa si ľahla na lavicu, akoby už nemala dosť síl na sedenie. Na čelo jej vystúpil pot, silný nárek vyčerpával. Otvorili sa dvere na triede, zjavila sa Marja. Kľakla si a odhrnula Else z tváre kučery.

„*Mii lea dáhpáhuvvan?* Anna-Stina? Čo sa stalo?“

„Neviem. Práve som prišla,“ takmer nečujne odpovedala Anna-Stina.